ख) प्रतिरोधात्मक उपायहरु

डढेलो लागी सकेपछि नियन्त्रणका लागि गरिने सबै कृयाकलापहरु यसमा पर्दछन् ।

अ) वन डढेलो अनुगमन र पहिचान गर्ने

- डढेलो लाग्ने समयमा ठाउँठाउँमा डढेलो चौकीदारको व्यवस्था गर्ने ।
- वन क्षेत्र देखिने गरी ठाउँठाउँमा अवलोकन टावर निर्माण गर्ने ।
- दूर संवेदनशिल र सेटलाईट प्रविधि प्रयोग गरी डढेलो पहिचान गर्ने ।
- नियमित हवाई तथा स्थलगत गस्ती गर्ने ।

आ) वन डढेलोको सूचना दिने

- फोन, घण्टी, सिठ्ठी, दमाहा, कटुवालको प्रयोगबाट वा अन्य उपाय (आधुनिक प्रविधि ईन्टरनेट, फेसवुक, ईमेल, दुरसंवेदनसिल, एस.एम.एस. आदि) द्वारा सम्बन्धित ठाउँ र निकायमा डढेलोको जानकारी तुरुन्त दिने ।

इ) डढेलो रोकथाम टिम परिचालन

- वन कर्मचारी, प्रहरी, सेना, शिक्षक, विद्यार्थी, वन उपभोक्ता समूह प्रतिनिधि, गैर सरकारी संस्था, नागरिक समाज लगायतका निकायहरुको प्रतिनिधित्व हुने गरी एक डढेलो नियन्त्रण टोली गठन गर्ने र डढेलो नियन्त्रण तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- वन डढेलो नियन्त्रण टिम परिचालन गर्ने ।

ई) डढेलो निभाउने

- डढेलो नियन्त्रण औजार (जस्तैः दाँते, खुकुरी, हँसिया, सावेल, कोदालो, बेल्चा, बन्चरो, बाल्टिन, आरा, पानीको झोला आदि) को व्यवस्था गर्ने गराउने ।
- डढेलो निभाउन जानु पूर्व औषधी, खाना, पानी, उपयुक्त कपडा, पन्जा, हेलमेट तथा उज्यालोको व्यवस्था मिलाउने ।
- हरियो स्याउला, भिजेको बोराले पिटेर, फायर स्वाटर, ब्याकप्याक पम्प, माटो, बालुवा प्रयोग गरेर निभाउने ।
- बढी संवेदनशील क्षेत्रलाई अग्निरेखा बनाएर छुट्याउने ।
- उल्टो दिशाबाट प्रतिरोधी आगो लगाउने ।
- डढेलो विरुद्ध लड्न समन्वयात्मक कार्य गर्ने र संस्थागत क्षमता सुदृढीकरण गर्ने ।
- डढेलो अनुगमन प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने ।

उ) पुनरुत्पादन

- डढेलो क्षेत्रमा पुनरुत्पादन योजना बनाएर तुरुन्त कार्यान्वयन गर्ने ।

ऊ) राहत

- डढेलोको चपेटामा परेकालाई राहत तथा उपचारको व्यवस्था गर्ने ।

९. नियन्त्रित डढेलो

- वन जंगलका बल्ने पदार्थ घटाएर सुख्खा/गर्मी मौसमको अनियन्त्रित र विध्वंसकारी डढेलोको खतरा कम गर्ने उद्देश्यले नियन्त्रित डढेलो लगाउने गरिन्छ । सुख्खा तथा गर्मी मौसम पहिले निश्चित वन क्षेत्रमा उपयुक्त मौसमी अवस्थामा हेरी योजनाबद्ध तरिकाले आगो लगाउन सकिन्छ । यसलाई वन व्यवस्थापनको एक तरिका तथा पारिस्थितिकिय प्रणालीको एक भागकै रुपमा समेत लिने गरेको पाइन्छ । घाँस उत्पादन र खर्क व्यवस्थापनको सहज र प्रभावकारी उपायको रुपमा यसलाई लिइन्छ । यो डढेलो लगाउने तरीकावारे तल दिइएको छ ।

- वनलाई विभिन्न खण्डमा विभाजन गरी प्रत्येक खण्डको छुट्टाछुट्टै योजना तयार गर्ने ।
- डढेलो लगाउने खण्डमा डढलो बाहिर जान नदिन सुरक्षित घेरा बनाई सोमा रहेका घाँसपात लगायतका बल्ने पदार्थ हटाउने ।
- डढेलो लगाउने क्षेत्र वरपरका स्थानीय बासिन्दालाई जानकारी गराउने ।
- डढेलो निभाउने सामग्री सहितको एक टोली गठन गरी टोली नेता छान्ने र सञ्चारको राम्रो प्रबन्ध मिलाउने ।
- योजना अनुसार कार्य भएपछि उपयुक्त मौसम र समयमा एकै दिनमा सकिने गरी सुरक्षा घेरा वरपर डढेलो नियन्त्रण सामग्री सहितका टोलीका सदस्यहरु राख्ने र डढेलो लगाइदिने ।
- यो कार्य गर्न कठिन हुन्छ । उपयुक्त समय चयन गर्नु पर्दछ । छिटो भए डढ्दैन र ढिलो भए आगो नियन्त्रण गर्न कठिन हुन्छ । त्यसैले समय चयनमा विशेष ध्यान पुऱ्याउनुपर्छ ।

१०. विपरित दिशाबाट डढेलो लगाउने

वन जंगलको केही भाग डढाएर नियन्त्रण गरी डढेलो अन्य स्थानहरुमा थप फैलिन नदिने उद्देश्यले यो डढेलो लगाउने गरिन्छ । यसमा ठूलो डढेलो आई नपुग्दै नियन्त्रित तवरले निश्चित घेरामा रहेका ज्वलनशील पदार्थ जलाइन्छ । डढेलो निभाउन आगोको नै प्रयोग गरिने यो कार्य कठिन र जोखिमपूर्ण भएता पनि राम्ररी गर्न सकेमा छिटो र प्रभावकारी हुन्छ । यो डढेलो लगाउने तरीका देहाय अनुसार गर्नुपर्ने छ ।

- डढेलो नियन्त्रण टोली गठन गरी आवश्यक औजार/सञ्चार सहित डढेलो क्षेत्रमा जाने ।
- यथासम्भव प्राकृतिक बाटो, डाँडाको धार वा खोल्सीमा घाँसपात लगायतका ज्वलनशील पदार्थ हटाएर अग्नि नियन्त्रण रेखा बनाउने ।
- अग्नि नियन्त्रण रेखा बनाए पछि डढेलो तिरै आगो लगाइदिने । अर्को दिशामा आगो जान नसक्ने गरी सफा राख्ने ।
- हातमा हरियो स्याउला, आगो पिट्ने पेटी जस्ता वस्तु लिएर आगोलाई अर्कोतर्फ जान रोक्नुपर्छ । कथंकदाचित डढेलोले अग्नि नियन्त्रण रेखा काटेमा पुनः सुरक्षित स्थानमा गई अर्को रेखा बनाउनु पर्छ ।
- डढेलो सकिए पछि रहलपहल आगो पूर्णतः निभाउनुपर्छ ।

११. डढेलो निभाउन जानु अगाडी विचार गर्नु पर्ने कुराहरू

वन डढेलो नियन्त्रण गर्न जाँदा विशेष होसियारी पुर्‍याउनु पर्छ । हाम्रो सानो गल्तीले आँफू र समुहका साथीहरुको समेत ज्यान डढेलोको जोखिमा पर्न सक्छ । त्यसैले डढेलो नियन्त्रणमा जाँदा देहायका कुराहरुमा विशेष ध्यान दिनु पर्दछ ।

- डढेलो लागेको ठाउँ (जमिन) को बारेमा जानकारी लिने ।
- डढेलोको कुन प्रकारको हो आँकलन गरी निभाउने ठाउँ चयन गर्ने ।
- डढेलो लागेको वनको प्रजाति संरचना र वन घना, पातलो कस्तो प्रकृतिको हो जानकारी लिने
- निभाउने सामाग्री र लगाउने पहिरन जोहो गर्ने ।
- डढेलो निभाउने जनशक्ति हामीसंग कति छ ? पुग्छ पुग्दैन ? थप मदत चाहिन्छ कि विचार गर्ने ।
- तत्कालीन स्थानीय मौसम अवस्था मुल्यांकन गरी निभाउने कार्य गर्ने ।
- प्राथमिक उपचार सामाग्रीको जोहो मिलाउने ।

१२. समुदायमा डढेलो रोकथाम र नियन्त्रणमा गर्नु पर्ने कार्यहरू

डढेलो रोकथाममा प्रमुख भूमिका स्वयं व्यक्ति र समुदायको रहने कुरा निर्विवाद छ । व्यक्ति र समुदायको सानो प्रयासले ठूलो डढेलोको प्रकोपबाट वन जंगल र समुदायमा हुने क्षति हुनबाट बचाउन सकिन्छ । यसको लागि निम्न क्रियाकलापहरु गर्नु आवश्यक छ ।

- डढेलो रोकथाम र नियन्त्रणको संचार माध्यमबाट सूचना र सन्देश प्रसारण गर्ने ।
- हिड्ने पैदल र मोटर बाटो आसपासबाट जल्ने बल्ने वस्तुहरु हटाउने ।
- आफ्नो वन क्षेत्रमा अग्नी रेखा, वन पथ निर्माण गर्ने ।
- वाल बच्चाबाट आगो बाल्न प्रयोग हुने सलाई, लाईटर, हिटर जस्ता वस्तु टाढा नभेट्ने गरी राख्ने ।
- आफ्नो वनमा नियन्त्रित डढेलो लगाइ पातपतिंगर सफा गर्ने । आफ्नो वा छिमेकी वन डढेलो लागेको खण्डमा समुदायका सवै मानिसहरु जुटेर निभाउने । थप पदत चाहिने भएमा सुरक्षा निकायमा खबर गर्ने ।
- वन डढेलो लगाउनेलाई थोरै क्षति भए वन कार्ययोजना अनुसार र धेरै क्षती भए कानुनी कार्वाहीको लागि वन कार्यालयमा पठाउने ।

१३. उपसंहार

अनियन्त्रित वन डढेलो मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, पारिस्थितिक दृष्टिकोणबाट सरासर हानीकारक छ । यसले अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन रुपमा ठूलो एवं अपुरणीय क्षति पुऱ्याउँछ । अर्को शब्दमा भन्नुपर्दा आगो सेवक र नाशक दुवै हो । वन डढेलो पूरै रोक्न सम्भव नभएता पनि तपाई हामी सबैको सक्रिय सहभागिताबाट त्यसबाट हुने क्षति कम गरी वन जंगलको व्यवस्थापनमा टेवा पुऱ्याउन सकिन्छ ।

वन जंगलमा आगजनी गर्ने र डढेलो लगाउनेलाई हुने दण्ड जरिवाना र कैदको व्यवस्था

वन ऐन २०७६, राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजनतु संरक्षण ऐन २०२९ र मुलूकी अपराध (संहिता) ऐन २०७४ ले वन जंगल, वनस्पति, संरक्षित क्षेत्र र सार्वजनिक सम्पतिमा आगजनी गर्ने र डढेलो (आगो) लगाउने कार्यलाई कसुर मानेको छ । आगजनाी वा डढेलो लगाउने कार्य गरेमा देहायको दण्ड जरीवाना र कैदको व्यवस्था गरेको छ ।

वन ऐन, २०७६ अनुसार हुने सजाँय :

- राष्ट्रिय वनमा आगो लगाउने वा आगजनी हुन जाने कुनै कार्य गरेमा आगजानीबाट वनमा भएको सम्पूर्ण क्षतिको बिगो असुल गरी ३बवर्षसम्म कैद वा ६० हजार रुपैयासम्म जरिवाना वा दुवै सजाँय हुने व्यवस्था गरेको छ ।

थप जानकारीका लागिः

डिभिजन वन कार्यालय नवलपुर
कावासोती,नवलपरासी (व.सु.पू.)
(फोन नं. ०७८-४५०१३५)

नजिकको सुरक्षा निकाय र सवडिभिजन वन कार्यालयहरूमा सम्पर्क राख्नुहोला ।

मुद्रणः
बन्धु अफ्सेट प्रेस
पोखरा-९, नयाँबजार
फोनः ०६१-५८२३४४
ईमेलः bandhupress@gmail.com

वन डढेलो : एक जानकारी

(परिचय, रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपायहरु)

सकेसम्म डढेलो लाग्नै नदिऔं ।
कथम्कदाचित लागिहालेमा सुरक्षितपुर्वक तुरुन्त निभाऔं ।

प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वन निर्देशनालय
डिभिजन वन कार्यालय नवलपुर
कावासोती, नवलपरासी,(व.सु.पू)

१. परिचय

वन डढेलो वन जंगलमा लाग्ने अनियन्त्रित आगोको रुप हो । वन जंगल, भिरपाखा, घाँसे मैदान तथा खरबारीमा हुने आगलागीलाई वन डढेलो वा डढेलो भनिन्छ । राम्रोसंग उपयोग गरेमा आगो वन व्यवस्थापनको एक औजार हो भने नियन्त्रण बाहिर गएमा वन विनाशको प्रमुख कारक पनि हो ।

२. वन डढेलोका कारक तत्वहरू

डढेलो लाग्नका लागि बल्ने पदार्थ, आगोको स्रोत र अक्सिजनको आवश्यकता पर्दछ । यी तीन तत्वहरुको उचित संयोजनबाट नै डढेलो लाग्दछ । वन जंगलमा रहेका सुकेका पातपतिंगर तथा काठ दाउरा जस्ता ज्वलनशील पदार्थमा आगो शुरु भई बढ्दै गएर डढेलोमा रुपान्तरण हुन्छ ।

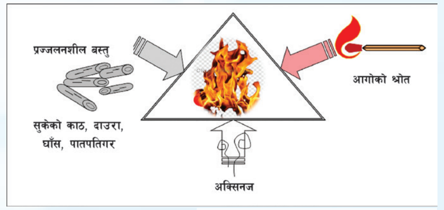

३. वन डढेलोका उत्पत्तिका कारणहरू

क) प्रकृतिजन्य वन डढेलो

- मानवीय कृयाकलाप बाहेक प्राकृतिक कारण (जस्तै: चट्याङ पर्दा, ढुंगा पल्टिंदा हुने घर्षण, रुख एक आपसामा ठोक्कीदा हुने घर्षण र ज्वालामुखी वा ठूलो भूकम्प) बाट वनमा आगो सल्कन गई लाग्ने डढेलोलाई प्रकृतिजन्य वन डढेलो भनिन्छ ।

ख) मानवीय वन डढेलो

अ) दुर्घटनाजन्य वन डढेलो

- दुर्घटनाजन्य वन डढेलो खेतबारीमा रहेका पातपतिंगर जलाउँदा आगो अनियन्त्रित भई वनमा प्रवेश गरेर; चुरोट, बिंडी, सलाईका काँटी ननिभाई वनमा फ्याँक्दा; वनभोज खाई आगो ननिभाई वनमा छाड्दा; गोल बनाइ र मह काढी आगो ननिभाई वनमा छाड्दा, रातमा राँको बाली हिंड्दा आगो वनमा खसेर; अग्नि रेखा सफा गर्ने क्रममा आगो फुत्किएर वनमा पुग्दा; वन क्षेत्र भित्रबाट जाने विद्युत लाइन सट भएर वनमा सल्कदा र शिकारीको बन्दुकको गोलीबाट निस्केको आगोको झिल्को वनमा सल्की फैलिएर लाग्ने गरेको छ ।

आ) जानीबुझी लगाउने डढेलो

- राम्रो घाँस पलाउने आस गरेर, डढेलोको खरानी खेतबारीमा भित्राउन, खोरिया फँडानी गरी खेती गर्न, रुखबिरुवा सुकाएर काठ दाउरा प्राप्त गर्न, गैरकाष्ठ वन पैदावार संकलन गर्न, वन्यजन्तुको शिकार गर्न, हिंस्रक वन्यजन्तु धपाउन, वन अपराध लुकाउन, बाटो हिंड्न अप्ठेरो हुन सक्ने हुँदा सहज बनाउने जस्ता कार्य गरी मानिसले जानीबुझी डढेलो लगाउने गरेको पाईन्छ ।

ग) नियन्त्रित वन डढेलो

- राष्ट्रिय वन (सरकारद्धारा व्यवस्थित वन, सामुदायिक वन, साझेदारी वन र चकला वन साथै अन्य वनहरु) र राष्ट्रिय निकुञ्ज/आरक्षहरु वन डढेलो लाग्नु अगाडी वा सोही समयमा नियन्त्रित रुपले अग्नी रेखा सफा गर्न, मर्मत गर्न, ब्लकहरुमा चरन व्यवस्थापन गर्न नियन्त्रीत आगो लगाउने गरिन्छ । होसियारी पुर्‍याईएन भने यो नियन्त्रित डढेलोले पनि ठूलो क्षती गर्न सक्छ ।

४. वन डढेलोका प्रकारहरू

क) सतही डढेलो

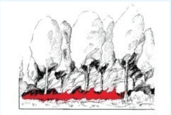

- यस डढेलोले सतहमा भएका सुकेका पदार्थ (पातपतिंगर) जलाउँदछ । स-साना बिरुवा जलेर नोक्सान भएपनि वनलाई धेरै मात्रामा नोक्सान पुर्‍याउँदैन साथै यो नियन्त्रण गर्न सजिलो हुन्छ ।

ख) जमिन डढेलो

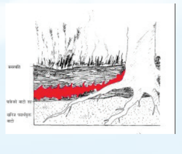

- यो डढेलोमा सतहका सुकेका पदार्थका साथै जमिन मुनिका प्राङ्गारिक पदार्थ जल्दछन् । स-सानाबिरुवाका साथै ठूला रुखहरुलाई समेत हानी पुग्दछ । कहिलेकाहीं जमिन भित्र आगलागी जमिन बाहिर धुवाँ मात्र निस्कन सक्छ । नियन्त्रण गर्न कठिन हुन्छ ।

ग) छत्र डढेलो

- यसमा जमिनमा रहेका प्राङ्गारिक पदार्थ सहित रुखका हाँगाबिङ्गा र पातहरु एकैसाथ जल्दछन् । यो डढेलो सबैभन्दा खतरा र धेरै नोक्सान पुर्‍याउने खालको हुन्छ । यस प्रकारको डढेलो कोणधारी (सल्ला) वनमा लाग्ने सम्भावना बढी हुन्छ ।

५. डढेलोलाई असर पार्ने तत्वहरू

वन डढेलोलाई फैलिन निम्न कुराहरुले प्रत्यक्ष असर पारिरहेको हुन्छ ।

क) भू-बनौट

- समथर जमिन भन्दा भिरालो जमिनमा वन डढेलोको वेग बढी हुनुका साथै प्रभाव पनि बढी हुन्छ । प्रत्येक १० डिग्री जमिनको भिरालोपना बृद्धि भएमा त्यहाँ लागेको डढेलोको फैलने गति दोब्वर हुन्छ भने ३५ डिग्री भन्दा बढी भिरालो क्षेत्रमा डढेलोको गति १० दोब्बरसम्म बृद्धि हुन सक्दछ ।

ख) जलवायु

- सुख्खा तथा गर्मीको समयमा डढेलोको प्रभाव बढी हुन्छ । आर्द्रता बढ्दा डढेलोको प्रभाव कम हुन्छ । आर्द्रता ३० प्रतिशत वा सो भन्दा कम भएको स्थानमा डढेलो (आगो) सल्किने उपयुक्त तर खतरनाक अवस्था हो । यो भन्दा कम आर्द्रता भएमा डढेलो नियन्त्रण गर्न कठिन हुन्छ । हुरी बतास चल्दा डढेलोको प्रभाव बढी हुन्छ । यदि हावाको गति ४ मिटर प्रति सेकेण्ड मात्र बृद्धि भएमा डढेलो फैलने गति २ गुणाले बृद्धिहुन्छ ।

ग) ज्वलनशील पदार्थ

- झ्याउ, प्राङ्गारिक पदार्थ, सुकेका पातपतिङ्गर एवं काठ दाउरा, सल्लाको खोटो जस्ता ज्वलनशील पदार्थको उपस्थितिले डढेलो बढाउँछन् ।

घ) गरिबी, अशिक्षा र रुढीवादी परम्परा

- वन डढेलोको खरानी खेतवारीमा ल्याए जमिन मलिलो हुन्छ, मल बगेर खेतवारीमा आउँछ, खेतवारी छेउछाउमा तप्केनी (सेप) हट्छ, डढेलो लगाएमा चाँडो राम्रो घाँस पलाउँछ, खोरिया खेती र खेतबारीमा छापो पोल्ने परम्परा, रुखविरुवा सुकाई दाउरा बनाउन र बिक्री गर्न, वन क्षेत्र अतिक्रमण गर्न जंगलमा आगजनी गर्ने अशिक्षित परम्पराले वनमा डढेलो लग्ने र लगाउने गरेको पाईन्छ ।

ङ) प्रचारप्रसार

- वन डढेलोको असरको वारेमा संचार माध्यमहरु, पत्रपत्रिका, पोष्टर, पर्चा, पम्प्लेट, पुस्तक, नाटक, भित्तेलेखन, अभिमुखिकरण तालिम, गोष्ठी आदि कार्यक्रम संचालन गरी गाउँ गाउँमा चेतना फैलाउन सकेमा वन डढेलोको प्रकोप कमहुने हुन्छ । अन्यथा वन डढेलोले प्रश्रय पाउँछ ।

च) वन व्यवस्थापन

- सरकारद्धारा ब्यवस्थित तथा सामुदायिक वनका व्यवस्थापन योजनाहरुमा अन्य कुरा सहित सुकेका पातपतिंगर सफाई, झाडी/बुट्यान गोडमेल, थिनिङ, अग्नीपथ निर्माण, वन डढेलो नियन्त्रण एवं रोकथाम गर्ने उपायहरुको बारेमा उल्लेख गरिएको हुन्छ । यी कार्यहरु गर्न नसक्दा पनि वन डढेलोले प्रश्रय पाएको हो ।

६. डढेलोका परिणामहरू (क्षती/नोक्सानी)

क) रुख बिरुवालाई हानी

- बीउहरु डढ्ने, स-साना बिरुवाहरु डढ्ने/मर्ने ।
- ठूला रुखहरुको पनि बोक्रा र पात सुक्न सक्ने,
- काण्डमा घाउ बनेर रोग किराको आक्रमण हुन सक्ने एवं रुखको बृद्धिमा नकारात्मक असर पर्ने ।
- काठ दाउरा, घाँस एवं गैरकाष्ठ वन पैदावारको नोक्सानी । वनको उत्पादन क्षमतामा ह्रास ।
- खोटो संकलन गरेका क्षेत्रमा बढी नोक्सान ।
- लगातारको डढेलोका महत्वपूर्ण सदाबहार प्रजाति हराउने/मासिने र कमसल पतझड एवं डढेलो प्रतिरोधी प्रजातिको बृद्धि हुने गर्दछ ।

ख) वन्यजन्तुलाई हानी

- वन्यजन्तुका अण्डा, बच्चा लगायत सबै उमेरका वन्यजन्तु जल्दछन् र वन्यजन्तुको बासस्थान विनाश हुन्छ ।

ग) माटोमा असर

- माटोको प्राङ्गारिक पदार्थ डढेर सतह नाङ्गो भई हावा, घाम र वर्षाको लागि खुला हुने एवं माटोको पानी सोस्ने क्षमतामा ह्रास हुनाले भू-क्षयमा बृद्धि हुन्छ ।
- प्राङ्गारिक पदार्थ डढेर माटोको संरचना नै बिग्रन सक्छ ।
- माटोका सुक्ष्म जीवाणुमा असर परी उर्वराशक्तिमा ह्रास आउँछ ।
- माटोको कम्पोष्ट मल उत्पादन र नाईट्रोजन भण्डार क्षमतामा कमी हुन जान्छ ।

घ) प्रदुषण

- वायु तथा ताल/नदीनाला प्रदुषण बढ्छ ।

ङ) जलवायु परिवर्तनका असर

- कार्बन भण्डारका स्रोतको रुपमा रहेका रुखबिरुवा नासिन्छन् ।
- रुखबिरुवा जल्दा कार्बनडाइअक्साइड जस्ता हरितगृह ग्याँस वायुमण्डलमा थपिन पुग्छ ।

च) वनको सुक्ष्म हावापानीमा असर

छ) जैविक विविधतामा ह्रास

ज) पारिस्थिकिय प्रणालीमा असर

झ) पानीको स्रोतमा असर

ञ) वनको सुन्दरतामा ह्रास

७. विभिन्न प्रजातिहरूको डढेलो सहन सक्ने क्षमता

- सामान्यतया बढी मुना पलाउने र बाक्लो बोक्रा भएका प्रजातिहरुलाई डढेलोको कम असर पर्दछ । तर लगातारको डढेलोले भने जुनसुकै प्रजातिलाई पनि धेरै असर पार्दछ ।
- धुपी, चाँप, टुनी, कर्मा जस्ता प्रजातिमा तुलनात्मक दृष्टिले बढी र सिमल, खोटेसल्ला, पलास, सतिसाल, साल, लहरेपिपल, वैंस, झिंगन, दबदबे, असना, हर्रो लगायतका प्रजातिमा कम असर पर्दछ ।
- साना बिरुवाले भन्दाठूला रुखले बढी डढेलो सहन सक्दछन् ।
- अग्ला रुखहरुले ढाकिएको र विभिन्न उमेर समूहका प्रजातिहरुका रुखबिरुवा भएका वनमा चिस्यान पनि संरक्षण हुने भएकाले आगोलगी त्यति विनाशकारी नहुन सक्छ ।

८. डढेलो नियन्त्रणका उपायहरू

क) प्रतिरोधात्मक उपायहरु

- वन डढेलो लाग्नु अगाबै डढेलो लाग्नै नदिन गरिने देहायका कृयाकलापहरु यस अर्न्तगत पर्दछन् ।

अ) प्रचारप्रसार

- रेडियो, टेलिभिजन, सिनेमा, पत्रपत्रिका, पोष्टर, पम्प्लेट, होर्डिङ बोर्ड, भित्तेलेखन, नाटक, प्रवचन, चेतना शिविर, गीत प्रतियोगिता, शैक्षिक भ्रमण, तालिम, गोष्ठी, अन्तर्क्रिया जस्ता कार्यक्रमहरु मार्फत् डढेलो विरुद्ध जनचेतना अभिबृद्धि गराउने ।
- तापक्रम, हावा र आर्द्रताको अध्ययनबाट खतरनाक डढेलो समयको भविष्यवाणी गर्ने ।
- डढेलोबाट वर्षेनी हुने क्षतिको जानकारी सार्वजनिक गर्ने ।
- हिउँदको समयमा वन भित्र जाँदा डढेलो सम्बन्धी अपनाउनु पर्ने सावधानी सम्बन्धमा सूचित गर्ने ।
- वनमा घाँस एवं काठ दाउरा संकलन गर्न तथा गाईवस्तु चराउन जानेहरुका लागि छुट्टै चेतना जागरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- प्रचलित ऐन नियममा समाविष्ट डढेलो सम्बन्धी दण्ड जरिवानाका प्रावधानहरु सञ्चार माध्यम मार्फत् जानकारी गराउने ।
- डढेलोबाट हुने क्षणिक फाइदा र दीर्घकालीन घाटा सम्बन्धमा सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने ।

आ) वन व्यवस्थापन

- वन क्षेत्रका सडक तथा गोरेटो बाटो दायाँबायाँका सुकेका घाँसपात तथा काठ दाउराहरु सुख्खायाम अगाडी हटाउने ।
- वन भित्रका सुकेका काठ दाउरा, घाँसपात तथा रुख काटेका हाँगाविँगा हटाएर वन सफा राख्ने ।
- अग्निरेखा निर्माण तथा नियमित सफा राख्ने एवं वन भित्र वीच वीचमा सदावहार प्रजातिको हरित पेटी बनाउने ।
- वन भित्रका पर्यटन स्थल, वनभोज स्थल तथा क्याम्पिङ साइट वरपर पातपतिङ्गर हटाई सफा राख्ने ।
- सल्लाको खोटो संकलन गरिएका क्षेत्रमा रहेका सल्लाका पातहरु लगायतका अन्य बल्ने पातपतिंगर राम्ररी हटाउने ।
- वृक्षारोपण क्षेत्रमा राम्ररी गोडमेल र सरसफाइ गर्ने ।
- वन सम्वर्द्धनका कृयाकलापहरु नियमित कार्यान्वयन गर्ने ।

इ) पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने

- स्कुल तथा कलेजका पाठ्यक्रमा डढेलो सम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरी अध्यापन गर्ने गराउने ।

ई) वन व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने

- सरकारद्धारा व्यवस्थित तथा सामुदायिक वन कार्ययोजनामा डढेलो व्यवस्थापनका लागि राखिएका प्रावधानहरु कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।